

TECHNOLOGIES FOR DEVELOPING THE COMMUNICATIVE-DISCURSIVE COMPETENCE OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Dauletnazarova Ainura Kayirbayevna

2nd-year doctoral student of Nukus State Pedagogical Institute

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17472766>

ARTICLE INFO

Received: 24th October 2025

Accepted: 28th October 2025

Online: 29th October 2025

KEYWORDS

Communicative competence, discursive competence, educational technologies, pedagogical approach, interactive methods, primary education, communication culture, modern teacher, speech activity, innovative education.

ABSTRACT

This article provides an in-depth analysis of the issues related to developing the communicative-discursive competence of future primary school teachers. In particular, it highlights the importance of enhancing teachers' communicative culture in modern education and organizing speech activity based on a discursive approach. The study examines the practical aspects of interactive methods, innovative pedagogical technologies, and the creation of a communicative learning environment. Moreover, special attention is given to establishing effective communication with students, expanding their cognitive horizons, and stimulating creative thinking. As a result, the pedagogical significance of technologies aimed at developing communicative-discursive competence among future primary school teachers is scientifically substantiated.

BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING KOMMUNIKATIV-DISKURSIV KOMPETENTSIYASINI SHAKLLANTIRISH TEXNOLOGIYALARI

Dauletnazarova Ainura Kayirbayevna

Ajiniyaz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti 2-kurs tayanch doktoranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17472766>

ARTICLE INFO

Received: 24th October 2025

Accepted: 28th October 2025

Online: 29th October 2025

ABSTRACT

Ushbu maqolada bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kommunikativ-diskursiv kompetentsiyasini shakllantirish masalalari chuqur tahlil qilingan. Xususan, zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchining kommunikativ madaniyatini rivojlantirish, shuningdek, diskursiv yondashuv asosida nutq faoliyatini tashkil etishning samarali usullari yoritilgan. Tadqiqot davomida interfaol metodlar,

KEYWORDS

Kommunikativ kompetentsiya, diskursiv kompetentsiya, ta'lim texnologiyalari, pedagogik yondashuv, interfaol metodlar, boshlang'ich ta'lim, muloqot madaniyati, zamonaviy o'qituvchi, nutq faoliyati, innovatsion ta'lim.

innovatsion pedagogik texnologiyalar hamda kommunikativ muhitni shakllantirishning amaliy yo'nalishlari ko'rib chiqilgan. Shuningdek, maqolada o'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatish, ularning fikrlash doirasini kengaytirish va ijodiy tafakkurni rag'batlantirishga alohida e'tibor qaratilgan. Natijada, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun kommunikativ-diskursiv kompetentsiyani rivojlantirish texnologiyalarining pedagogik ahamiyati ilmiy asosda yoritilgan.

Bugungi globallashuv davrida ta'lim tizimi oldiga qo'yilayotgan talablar tobora murakkablashib bormoqda. Shu sababli, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining nafaqat bilim darajasi, balki kommunikativ-diskursiv kompetentsiyasi ham yetarli darajada shakllangan bo'lishi zarur. Chunki aynan muloqot madaniyati, nutqni to'g'ri tashkil etish, o'quvchi bilan ijobiy psixologik aloqa o'rnatish o'qituvchi kasbiy faoliyatining asosi hisoblanadi.

Birinchidan, kommunikativ kompetentsiya — bu shaxsning turli ijtimoiy vaziyatlarda samarali muloqotga kirishish, fikrini to'liq va aniq ifoda etish, shuningdek, suhbatdoshning fikrini tushunish qobiliyatidir. Diskursiv kompetentsiya esa shaxsning nutqiy faoliyat jarayonida kontekstni, vaziyatni, madaniy va ijtimoiy omillarni hisobga olib, muloqotni maqsadga muvofiq olib borish layoqatidir. Shu jihatdan, bu ikki kompetentsiya o'zaro chambarchas bog'liq bo'lib, o'qituvchi shaxsining kasbiy madaniyatini belgilaydi.

Ikkinchidan, bugungi ta'lim jarayonida o'qituvchilar kommunikativ yondashuv asosida dars o'tishlari zarur. Masalan, boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning so'z boyligini kengaytirish, muloqotda faolligini oshirish, o'z fikrini erkin bayon etish ko'nikmasini rivojlantirish o'qituvchining nutqiy faoliyatiga bevosita bog'liq. Shu sababli, dars jarayonida dialogik o'qitish, fikr almashish, rol o'ynash, muhokama qilish kabi interfaol metodlarni qo'llash katta ahamiyatga ega.

Bundan tashqari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) bugungi kunda o'qituvchining kommunikativ faoliyatini qo'llab-quvvatlaydigan eng samarali vositalardan biridir. Interaktiv doskalar, videodarslar, onlayn ta'lim platformalari, chat-forumlar orqali o'quvchi va o'qituvchi o'rtasidagi aloqa yanada kengayadi. Ayniqsa, boshlang'ich sinflarda AKT vositalari bolalarning diqqatini jalb etib, ularni muloqotga faolroq undaydi [2].

Shuningdek, muammoli ta'lim texnologiyasi kommunikativ-diskursiv kompetentsiyani shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Chunki bu texnologiyada o'quvchi tayyor javobni emas, balki mustaqil tahlilni o'rganadi, muammoni hal etish uchun turli nuqtai nazarlarni tinglaydi va muloqotga kirishadi. Shu tarzda, o'quvchi fikrlashni o'rganadi, o'z fikrini mantiqan asoslashni, boshqa fikrlarni hurmat qilishni o'zlashtiradi.

Shuningdek, trening mashg'ulotlari orqali o'qituvchilar o'z nutqiy faoliyatini tahlil qilish, kommunikativ muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish yo'llarini o'rganish

imkoniga ega bo'ladi. Treninglar davomida o'qituvchilar o'zaro muloqot, bahs, nutq tahlili orqali diskursiv kompetensiyalarini mustahkamlaydilar [6, 445-448].

Ko'plab tadqiqotchilar o'z asarlarida ta'lim jarayonida kommunikativ madaniyatning shakllanishi — bu shunchaki metod emas, balki shaxsiy rivojlanish omili ekanligini ta'kidlaydilar. Masalan, Xasanov o'z tadqiqotida shunday yozadi: "O'qituvchi muloqotni faqat bilim almashish jarayoni sifatida emas, balki shaxslararo o'zaro ta'sir, ijtimoiy o'sish vositasi sifatida ko'rishi kerak" [4].

Quyidagi jadvalda kommunikativ-diskursiv kompetensiyani shakllantirishda qo'llaniladigan asosiy texnologiyalar tahlil qilingan.

1-jadval. Kommunikativ-diskursiv kompetensiyani shakllantirishda qo'llaniladigan texnologiyalar tahlili

Texnologiya nomi	Tavsifi	Afzalliklari	Amaliy qo'llanishi
Interfaol ta'lim texnologiyalari	O'quvchilarni faol fikrlashga, o'zaro muloqotga jalb etuvchi usullar majmuasi	Faol ishtirok, muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish, jamoaviy fikrlashni shakllantirish	Dars jarayonida "Aqliy hujum", "Bahs-munozara", "Rol o'ynash" kabi metodlar orqali
Modulli ta'lim texnologiyasi	O'quv materiallarini mantiqiy bloklarga ajratish orqali bosqichma-bosqich o'qitish tizimi	O'quvchini mustaqil ishlashga undaydi, differensial yondashuvni ta'minlaydi	Boshlang'ich sinfda fanlararo integratsiyani kuchaytirishda
Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT)	Kompyuter, interaktiv doska, multimediyadan foydalanish orqali ta'lim samaradorligini oshirish	Vizual va eshitish orqali qabulni yaxshilaydi, motivatsiyani oshiradi	Onlayn darslar, videodarslar, ta'lim platformalari orqali
Muammoli ta'lim texnologiyasi	O'quvchilarni tahlil, izlanish, muammoli vaziyatni hal qilishga yo'naltiradi	Tahliliy fikrlash, ijodiy yondashuv, muammoni hal qilish qobiliyatini rivojlantiradi	Mavzularni tahlil qilish, real hayotiy misollarni muhokama qilishda
Trening texnologiyalari	O'quvchilarda kommunikativ	Nutq madaniyatini	Kommunikativ mashg'ulotlar, nutqiy

	mahorat va diskursiv fikrlashni shakllantirishga qaratilgan mashg'ulotlar	oshiradi, o'z fikrini asoslab bayon etish ko'nikmasini rivojlantiradi	vaziyatlarni modellashtirishda
--	---	---	--------------------------------

Mazkur jadvaldan ko'rinib turibdiki, har bir texnologiya o'zining aniq maqsadiga, afzalliklariga va amaliy qo'llanish sohasiga ega. Shuningdek, ular o'zaro uyg'unlashgan holda o'qituvchining kommunikativ-diskursiv kompetentsiyasini kompleks shakllantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, interfaol va muammoli ta'lim metodlarini birgalikda qo'llash o'quvchilarda mustaqil fikrlash, muloqot madaniyatini shakllantirish va hamkorlikda yechim topish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Shu bilan birga, kommunikativ-diskursiv kompetentsiyani shakllantirish texnologiyalari o'qituvchi faoliyatida doimiy tahlil va o'z-o'zini rivojlantirishni talab qiladi. O'qituvchi o'z nutqining ta'sirchanligini, muloqotdagi psixologik jihatlarni, har bir o'quvchi bilan individual yondashuvni hisobga olgan holda o'z ustida ishlashi lozim. Shuningdek, dars jarayonida o'quvchilarning yosh xususiyatlarini inobatga olish, ularni faol tinglashga o'rgatish va bahs-munozaralarda qatnashishga undash muhim omillardan biridir.

Xulosa. Yuqoridagilardan kelib chiqib aytish mumkinki, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kommunikativ-diskursiv kompetentsiyasini shakllantirish zamonaviy ta'limning ajralmas qismidir. Bu jarayon o'qituvchi shaxsini har tomonlama rivojlantiradi, uning kasbiy va nutqiy malakasini oshiradi, shuningdek, o'quvchi bilan samarali muloqot o'rnatish imkonini yaratadi. Natijada, boshlang'ich ta'lim jarayoni yanada interfaol, mazmunli va ijodiy tus oladi.

References:

1. BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING O'QUVCHIDA NUTQIY KOMPETENSIYALARNI KOMMUNIKATIVLIK ASOSIDA SHAKLLANTIRISHGA TAYYORGARLIKNI RIVOJLANTIRISH. (2025). Global Science Review, 2(1), 15-21. <https://global-science-review.com/ojs/index.php/gsr/article/view/162>
2. Gulomov, A. (2020). Bochleng'ich ta'limda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish metodlari. Toshkent: Fan va texnologiya
3. Maxmudovna, M. F. (2024). TA'LIM JARAYONIDA INTERFAOL METODLARNING ROLI VA SAMARADORLIGI. Ensuring the integration of science and education on the basis of innovative technologies., 1(3), 148-154.
4. Xasanov, A. A. OLIY TA'LIM TALABALARINING MULOQOT KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARINI TAKOMILLASHTIRISH PARAMETRLARI. "Fan va ta'lim integratsiyasi" jurnalining tahrir hay'ati tarkibi.
5. Shamova, T. (2018). Nutqiy faoliyat va uning ta'limda ahamiyati. Toshkent: Ta'lim
6. Рашидова, Г. (2024). Interfaol metodlarning pedagogik va psixologik xususiyatlari. Новый Узбекистан: наука, образование и инновации, 1(1), 445-448.